

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Дипломна робота магістра
на тему:
**«Становлення та розвиток готельної справи на
Поділлі ХХ-ХХІ ст.»**

Виконала: студентка II курсу ОС
«магістр», GRS1-M18 групи
спеціальності 241 Готельно-
ресторанна справа
Храбрех Марія Дмитрівна

Науковий керівник:
д.і.н., професор, завідувач кафедри
туризму та готельно-ресторанної
справи
Баженова С.Е.

Рецензент:
к.п.н., доцент, доцент
кафедри управління персоналом та
економіки праці
Олійник Н.Ю.

м. Кам'янець-Подільський
2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	6
1.1. Готельне господарство як складова регіональної економічної інфраструктури	6
1.2. Еволюція організаційного та функціонального розвитку суб'єктів регіонального готельного господарства	19
 РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОТЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ПОДІЛЛІ	 43
2.1. Витоки готельної справи на Поділлі (XIX – перша половина XX ст.): Заїзди та корчми	43
2.2 Діяльність готельних підприємств на Поділлі за радянської доби і на сучасному етапі (друга чверть XX – початок XXI ст.)	56
 РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ	 63
3.1. Тенденції розвитку підприємств готельного господарства України ..	63
3.2. Інновації в готельному секторі України	68
 ВИСНОВКИ	 83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	86

ВСТУП

Актуальність теми. 1785 р. в історії України запам'ятався лише двома подіями які мали суттєвий вплив на подальшу історію, з одного боку Лівобережної і Слобідської України, де було запроваджено систему влади місцевих дум та заснуванням підприємцем Йоганном Прешелем першого на території України триповерхового готелю «Під римським Цезарем». А отже, саме 1785 р. слід вважати початком готельної справи в Україні. Згодом, у 1803 р. було збудовано й перший готель у Києві й до кінця XIX ст. подібні заклади виникають спочатку у губернських центрах, а потім у повітових містах, зокрема Кам'янці-Подільському, Вінниці, Проскурові, Могилів-Подільському та ін. Однак, знадобиться ще майже 150 років поки будуть розроблені і впровадженні у життя стандарти готельної справи які будуть носити переважно глобальний характер.

Аналізуючи сучасну наукову і навчальну літературу, котра стосується зародження і розвитку готельної справи в Україні можна прийти до парадоксального висновку, що практично відсутня інформація на рівні регіональних досліджень, про розвиток готельної справи в окремих регіонах, зокрема на Поділлі, починаючи з найдавніших часів й закінчуючи кінцем радянської доби в історії України. Відсутні й дані про діяльність готелів, статистичні дані й про самі готелі за окремими винятками, наприклад готелю «Червоне Поділля» у Кам'янці-Подільському, готелю «Савой», згодом «Україна» у Вінниці, чи готелів «Жовтневий», «Поділля», «Центральний» у Хмельницькому. І теж, ця інформація є теж вкрай обмежена. Якщо ж взяти до уваги те, що територія Поділля етнографічно вкладається в кордони колишньої Подільської губернії, а сьогодні це територія Хмельницької, Вінницької, частково Черкаської, Кіровоградської областей дослідження розвитку готельної справи цього регіону дасть змогу у ретроспективі з'ясувати низку питань, що пов'язані не тільки з економічною історією краю, а й з історією туризму в регіоні у чому ми і вбачаємо актуальність обраного дослідження.

Метою роботи є дослідження становлення і розвитку готельних господарств на Поділлі. Для досягнення поставленої мети нами були сформульовані наступні **завдання**:

- висвітлити теоретико-методологічні основи готельних підприємств;
- простежити витoki готельної справи на Поділлі у ХІХ – на початку ХХ ст.;
- розкрити діяльність готельних підприємств на Поділлі за радянської доби й на сучасному етапі;
- проаналізувати тенденції розвитку підприємств готельного господарства України;
- розкрити інновації в готельному секторі України на сучасному етапі.

Об’єктом дослідження є готельні господарства на території Поділля

Предметом дослідження становлення і розвиток готелів на території Поділля.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є: сучасна теорія управління підприємствами в сфері туризму; праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що присвячені проблемам становлення й розвитку готельної справи в Україні

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, пов’язані з проблематикою дослідження, матеріали спеціалізованих періодичних та монографічних видань, що висвітлюють результати функціонування готельного господарства України, світу та окремі аспекти управління його діяльністю, офіційні дані Державної служби статистики України, стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр., Вінницької області на 2011-2020 рр., інтернет-ресурси. тощо.

У процесі дослідження були використані **методи** системного і предметно-логічного аналізу, синтезу, абстрагування, експертних оцінок, статистичні методи, спостереження, угруповання.

Наукова новизна полягає у тому, що дослідження становлення і розвитку готельних господарств на території Поділля здійснюється вперше на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Основні результати теоретичних і експериментальних досліджень, що визначають елементи наукової новизни, полягають у наступному:

1. Висвітлено історію зародження готельної справи на Поділлі (XIX – початок XX ст.);
2. Розкрито діяльність готельних господарств на території окремих міст Хмельницької і Вінницької областей у радянський й сучасний період;
3. Здійснено аналіз в проблем удосконалення суб'єктів готельного бізнесу через приму сучасних тенденцій розвитку та інновацій у готельній справі.

Практична значимість результатів дослідження полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані для подальших наукових розробок й пошуків з історії становлення і розвитку готельної справи на Поділлі.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення роботи були висвітленні на звітній науковій студентській конференції, що проходила у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Також результати дослідження були розглянуті на засіданні кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і нараховує 95 сторінок. Бібліографічний список нараховує 94 найменувань.

ВИСНОВКИ

У нашому дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано прикладне вирішення наукового завдання становлення і розвитку готельного господарства на Поділлі, що дало можливість сформулювати такі висновки:

1. Висвітлено теоретико-методологічні основи готельного господарства через призму еволюції організаційного та функціонального розвитку суб'єктів регіонального готельного господарства та як складова регіональної економічної інфраструктури. Зокрема, дано визначення й розкрито зміст таких понять та категорій як «гостинність», «індустрія гостинності», «готельне господарство», «готельна справа», «готельні послуги» та ін. Систематизовано вимоги до готельних послуг та визначено, що стратегія розвитку регіонального ринку послуг, щоби бути ефективною та успішною має базуватися й відповідати наступним складовим – ціна та якість, створення нових робочих місць, нести соціальну відповідальність тощо.

Водночас нами визначено 6 етапів розвитку закладів гостинності, з яких лише 2 останніх є об'єктом розгляду нашого дослідження та подано загальну історію розвитку готельної справи у світові й в Україні, включаючи формування стандартів якості, здійснено класифікацію готельних підприємств за міжнародними стандартами ВТО, систему готелів тощо.

Усе це дає змогу створити загальну картину розвитку готельної справи й обґрунтувати теоретико-методологічні основи готельного господарства.

2. В дослідженні нами висвітлено становлення і розвиток готельної справи на Поділлі у XIX – на початку XX ст. З'ясовано, що зародження готельної справи в досліджуваному регіоні пройшло декілька етапів розвитку. Для першого було характерне існування гостинних дворів (заїздів) та корчм та трактирів. На другому етапі, який припадає на середину XIX – початок XX ст. розпочинається будівництво «класичних» готелів які виникають спочатку у губернських центрах (наприклад, Київ, Кам'янець-Подільський) а згодом у губернських (повітових) містах (Проскурів, Вінниця,

Жмеринка та ін). І однією з рушійних сил цього процесу став розвиток залізничного транспорту. Так у Кам'янці-Подільському на початку ХХ ст. було існувало 11 готелів, у Проскурові 19 та ін., що відповідали тогочасним стандартам якості.

Однак події 1917-1921 рр. і встановлення радянської влади в Україні практично перекреслили розвиток готельного господарства на Поділлі звівши його у «господарство радянського типу» на кшталт комунальної квартири з мінімальними зручностями.

3. Відродження готельного господарства на Поділлі слід віднести до середини 50-х рр. ХХ ст., тобто в часи «відлиги», коли СРСР став дещо відкритіший для іноземців (переважно представників дружніх для СРСР країн Східної і Центральної Європи, Африки та Азії). Внаслідок цього, особливо у 60-80-х рр. спостерігається будівництво готелів, які відповідали радянським стандартам якості (4 розрядів). Так, у Кам'янці-Подільському це готелі «Україна», «Смотрич», у Хмельницькому – «Жовтневий», «Центральний», «Україна» та ін.

Новий етап розвитку готельної справи на Поділлі припадає на початок 2000-х рр., у зв'язку з бурхливим розвитком, насамперед туристичної складової. Наприклад, чисельність готелів у Кам'янці-Подільському у порівнянні з попереднім часом збільшується майже вдвічі, це спостерігається й у Хмельницькому та Вінниці. Сьогодні, у зв'язку з подіями на Сході України цей процес дещо загальнувався.

4. З'ясовано, що індустрія гостинності – це найпотужніша система господарства країни та важлива складова економіки туризму. На основі аналізу можна зробити висновок, що ринок готельних послуг в Україні після різкого падіння у 2014 році з 2015 року продовжує повільно, але стабільно зростати. Число готелів та аналогічних засобів розміщення останнім часом трохи зростає, проте залишається приблизно в півтора рази меншим, ніж у 2013 році. Статистика розміщених туристів в українських готелях багато в

чому повторює тенденції загальної кількості прибуття (6–8% зростання щороку).

5. Важливим елементом ефективності готельних підприємств є впровадження інновацій, оскільки саме від їх використання в сучасних умовах і залежить прибутки готеля з однієї сторони й комфортні умови перебування клієнта з іншої. З'ясовано, що майже усі готелі вже використовують інформаційні інновації, це, насамперед, комп'ютеризація готельної справи. Сьогодні замовити місце в готелі, і оглянути номер і умови проживання можна через інтернет, що є зручно. Окрім комп'ютеризації ще одним сучасним трендом є екологічність, а отже з'явився і новий термін – еко-готель, що останнім часом все більше набуває популярності. Загалом, аналіз показав, що на ринку готельних послуг України успішно впроваджуються інновації з метою залучення якомога більшої кількості клієнтів, зацікавивши своїм готелем, брендом; привабити до себе гостя і зробити його постійним клієнтом і, тим самим, збільшити прибуток підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. 100 Еврейских местечек Украины. Исторический путеводитель. 2-е изд. – СПб.: [б. и.], 2000. – Вып. 1. Подолия. – 620 с.; 100 еврейских местечек Украины: исторический путеводитель. Вып. 1: Подолия. 2-е исправ. и доп. изд. – Иерусалим ; Санкт-Петербург, 1998. – 320 с.
2. 25 лучших отелей Украины по версии TripAdvisor. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bit.ua/2015/01/trip-advisor-ukraine/> 39
3. Абрамов В.В. Історія туризму. Підручник / В.В. Абрамов, М.В. Тонкошкур. – Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2010. - 294 с.
4. Агафонова Л.Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. Навчальний посібник / Л.Г. Агафонова, О.Є Агафонова. – К.: Знання України, 2002. – 358 с.
5. Азар В. Гостиничные цепи и франчайзинг / В.Г. Азар// Отель, 2002. - №9 (48). – С.15-29.
6. Арандаренко Н. Записки о Полтавской губернии / Н. Арандаренко. – Полтава : [б. и.], 1849. – Ч. II. – 495 с.
7. Афанасьев-Чужбинский А. Поездка в Южную Россию / А. Афанасьев-Чужбинский. – СПб. : [б. и.], 1863. – Ч. II. – 585 с..
8. Бабарицька В.К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту. Навчальний посібник / В.К. Бабарицька, О.Ю. Малиновська. – К.: Альтпрес, 2004. – 288 с.
9. Байлик И. Гостиничное хозяйство. Организация, управление, обслуживание. Монография / И. Байлик. – К: ВИРА-Р, 2002. – 252 с.
10. Байлик И. Гостиничное хозяйство. Проблемы, перспективы, сертификация. Монография / И. Байлик. – Киев: ВИРА-Р, 2005. – 208 с.
11. Балченко З.А. Бухгалтерський облік в туризмі і готелях України: Навчальний посібник Київського університету туризму, економіки і права (КУТЕП) / З.А. Балченко. – К.: КУТЕП, 2006. – 232 с.
12. Бойко М.Г. Організація готельного господарства: Підручник / М.Г.

Бойко, Л.М. Гопкайло. - К.: Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2006. - 448 с.

13. Бренд Aloft виходить на український ринок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prohotelia.com.ua/2013/08/aloft-kiev/>.

14. Бутова Н. В. Перспективи інтеграції України в міжнародний ринок готельних послуг [Електронний ресурс] / Н. В. Бутова. – Режим доступу : http://visnyk-onu.od.ua/journal/2016_21_4/04.pdf.

15. В Україні перший еко-сертифікований готель – Radisson Blu // Туристичні новини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourismnews.com.ua/news-235.html>

16. Виробнича культура: світоглядні аспекти, обряди та ритуали [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: www.litopys.org.ua/istkult2/ikult204.htm-106k

17. Волков Ю. Ф. Экономика гостиничного бизнеса. Монография / Ю.Ф. Волков. – Ростов на Дону: Феникс, 2003. – 380 с.

18. Волов А. Б. Гостиничный менеджмент. Монография / А.б. Волов, В.В. Иванов. – М.: Инфра-М., 2007. – 384 с.

19. Герасименко С. Статистика. Підручник, 2-ге вид., перероб. і доп. / С. Герасименко, А. Головач та ін. – К.: КНЕУ, 2013. – 467 с.

20. Гостиничный бизнес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turgostinica.ru/gostinichniy-biznes-i-ego-razvitie-v-sovremennich-us/1-2-istoriya-razvitiya-gostinichnogo-biznesa/vse-stranitsi.htm>.

21. Граковський Ю. Готельні послуги: організація діяльності, облік доходів та витрат / Ю. Граковський // Вісн. податк. служби України, 2013. – №22. – С.14-22.

22. Грачева А. Современный подход к управлению / А. Грачева // Пять звезд, 2004. – №1. – С. 46-49.

23. Гудченко З. С. Некоторые особенности архитектуры местечек Украины (конец XVIII – начало XX в.) / З. С. Гудченко // Советская этнография (Киев). – 1978. – № 5. – С. 109-118.

24. ДСТУ 4268:2003. Послуги туристичні засоби розміщування.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dnaor.com/html/29636/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_4268_2003

25. ДСТУ 4269:2003. Послуги туристичні. Класифікація готелів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: з <http://www.ukr-hotels.com/files/File/4269-2003.pdf>.

26. ДСТУ 4527:2006 Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hihostels.com.ua/sites/default/files/hostely/dstu4527.pdf>

27. Екскурсійний маршрут «Шевченківськими місцями» у Кам'янець-Подільському [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: http://kraeznavstvo.blogspot.com/2014_06_01_archive.html

28. Єсюнін С. Міста Поділля у другій половині XIX – на початку XX ст. : монографія / С. М. Єсюнін. – Хмельницький : Мельник А. А., 2015. – 336 с.

29. Закон України «Про туризм» від 15. 09. 1995 р. 324/95-ВР (2015). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>

30. Иванишев Н. О древних сельских общинах в юго-западной России / Н. Иванишев. – К. : [б. и.], 1863. – 196 с.

31. Історія села Купіль [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://volorada.org.ua/sub/kupil/istoriya/istoriya-sela-kupil/>

32. Квартальнов В. А. Иностраный туризм. Монография / В.А. Квартальнов. – Москва: Финансы и статистика, 1999. – 288 с.

33. Клуб отельеров и рестораторов HOTELIERO. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hoteliero.club/news/159-ekspertna-robotna-nad-fnalnim-zvtom-proektu-forsayt.html>

34. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 128 с.

35. Корчма, шинок, лабаз, видумка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу.:

<http://forum.violity.com/viewtopic.php?p=6230217&sid=410c3a371c13d13775701c05fbd91a18>

36. Круль Г. Я. Основи готельної справи. Навч. Посіб. / Г.Я. Круль. – К.: Центр учбової літератури, 2011. - 368 с.

37. Кузнецова Н.Н. Основи економіки готельного та ресторанного господарства: Навч. посібник. – 2-е вид. / Н.Н. Кузнецова. – Київ, 2005. – 250 с.

38. Кучай О. В. Брак готелів міжнародних операторів як фактор, що стримує розвиток туризму в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Кучай // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2014. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nonproblem.com/content/brak-goteliv-mizhnarodnih-operatoriv-yak-faktor-shcho-strimuie-rozvitok-turizmu-v-ukrayini-kuchay-ov>

39. Левковська Л. Стан і перспективи розвитку туризму та готельного бізнесу в Україні / Л. Левковська, Р. Чабан, Г. Мунін // Економіка України, 2003. – №6. – С.31–36.

40. Лозова О. Сучасний розвиток готельного господарства в Україні / О. Лозова, Д. Мамотенко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – Харків, 2017. – Вип. 185. – С. 251–259.

41. Лупич О. О. Вітчизняний готельний оператор: суть та роль у підвищенні ефективності готельного господарства // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. – Кам'янець-Подільський, 2016. – № 24 (Ч. 3). – С. 131–136.

42. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. Монографія / О.О. Любіцева. К.: Альтерпрес, 2002. - 232 с.

43. Майор Р. Демографічний розвиток і етнічний склад населення міста Кам'янця-Подільського у 1790-х – 1910-х рр. / Р. Майор // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника: зб. наук. пр. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2018. – Т. 2. –

C.247-259.

44. Малаков Д. В. По Восточному Подолью (от Жмеринки до Могилев-Подольского) / Д. В. Малаков. – М.: «Искусство», 1988. – 168 с.

45. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія та практика: Навчальний посібник / М.П. Мальська, І.Г. Пандяк. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

46. Мальська М. Я. Менеджмент туризму. Вступ до спеціальності: Навч. посіб. / М.Я. Мальська, В.В. Худо. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 425 с.

47. Мальська М. Економіка туризму: теорія та практика : підручник / М.П. Мальська, М.Й. Рутинський, С.В. тБілоус, Н. Л. Мандюк. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 554 с.

48. Мальська М. Я. Основи туристичного бізнесу: Навч. посіб. / М.Я. Мальська, В.В. Худо, В.І. Цибух – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 272 с.

49. Мариняк Я. О. Еволюція теорій готельного бізнесу та сучасний стан його розвитку в Україні / Я.О. Мариняк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. – Тернопіль, 2007. – Т. 2. – С. 137–150.

50. Маценко Г.О. Книга рекордів України. Людина і суспільство. У світі науки і техніки / Г.О. Маценко. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2002. — 112 с.

51. Милашко О. Г. Колективні засоби розміщування як об'єкт статистичного вивчення / О. Г. Милашко // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2014. - Вип. 2. - С. 202-206.

52. Милашко О.Г. Статистика туризму: Навчальний посібник / О.Г. Милашко. – Одеса: ОДЕУ, ротапринт., 2010. – 168 с.

53. Морохович В.С. Економіко-математичне моделювання туристичних потоків Закарпатської області / В.С. Морохович // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2017. - Вип. 1(2). - С. 143-

146.

54. Мунін Г.Б. Управління сучасним готельним комплексом: навч. посіб. / Г.Б.Мунін, А.О.Змішов, Г.О. Зінов'єв, Є.В.Самарцев, О.О. Гаца ; за ред. С.І. Дорогунцова. – К.: Ліра-К, 2005. – 520 с.

55. Названы лучшие отели Украины 2015 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prohotelia.com.ua/2015/12/ukrainian-hospitality-awards-2015/>

56. Нечаюк Л.І. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент. Навч. посібник / Л.І. Нечаюк, Н.О. Телеш. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 348 с.

57. Обзор рынка коммерческой недвижимости в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAs-sets/ey-ksbd-trends-03-2016-real-estate/\\$File/ey-ksbd-trends-03-2016-real-estate.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAs-sets/ey-ksbd-trends-03-2016-real-estate/$File/ey-ksbd-trends-03-2016-real-estate.pdf)

58. Оболенцева Л. В. Готельний бізнес в Україні: тенденції та перспективи розвитку. / Л. В. Оболенцева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ahmerov.com/book_1258_chapter_22_3.5._Gotelnijj_bznes_v_Ukran:_tenden_ta_perspektivirozvitku.html

59. Остапенко Я. О. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку/ Я. О. Остапенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/256.pdf>

60. Офіційний сайт Державної служби статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

61. Памятная книжка Подольской губернии на 1911 год. Составил В.Филимонов. – Каменец-Подольск, 1911. – III. Отдел статистический. – С. 107–108.

62. Первый киевский отель установил зарядную станцию для электромобилей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prohotelia.com.ua/2016/04/electric-vehicle-charging-stations/>

63. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія / за наук. ред. проф. Волошина І.М. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2015. – 328 с.

64. Погоріляк О. Готельний комплекс як складова економічної інфраструктури / О. Погоріляк // Вісник Львівського університету. Серія економічна / М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка ; [редкол.: С. М. Панчишин (відп. ред.) та ін.]. – Львів, 2013. – Вип. 50. – С. 236-243.

65. Почувствуйте себя знаменитостью благодаря великолепному сервису в Fairmont Grand Hotel Kyiv [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.booking.com/hotel/ua/fairmont-grand-kiev.ru.html>

66. Право на розміщення пожилців мають тільки 4% українських готелів – Мінекономрозвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/realestate/1299654-pravo-na-rozmischennyapostoyaltsiv-mayut-tilki-4-ukrajinskih-goteliv-minekonomrozvitku.html>

67. Приходько О. Прадід Ілія. Частина четверта. Наталія / Ольга Приходько // Свобода (Нью-Йорк). – 1968. – Ч. 98. – 24 травня. – С. 2.

68. Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки. URL: <https://www.knteu.kiev.ua/file/NjY4NQ==/e1227acdf34bb4a1da39d384139b9d7a.pdf>.

69. Рибчинський О. Особливості формування архітектури караван-сараїв в містах України / О. Рибчинський // Спадщина (Київ). – 2008. – липень. – С. 90-99.

70. Святелик В. А. Історія Тульчина XVI-XVIII ст. / В. А. Святелик. – Тульчин : [б. в.], 1998. – 56 с.

71. Секретарев А. Савой против Франсуа. [Електронний ресурс]. Режим доступа: <https://www.proza.ru/2009/03/19/1023>

72. Сецинский, Евфимий Иосифович. Исторические сведения о приходах и церквах Подольской епархии. Каменецкий уезд / [Соч.] Свящ. Е.

Сецинского. – Каменец-Подольский, 1895. - XXII, 611 с..

73. Січинський В. Українське дерев'яне будівництво і різьба / В. Січинський ; Вступ англ. мовою М.-С. Гамбаль. – Львів: Накл. укр. робітн. союзу в США, 1936. – 34 с.

74. Стопенчук С. Традиції міжнародної торгівлі на Поділлі / С. Стопенчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: www.center.km.ua/metod_kab/metod_mat/5/7.html

75. Таранушенко С. А. Пам'ятки архітектури Подільської губернії / С.А. Таранушенко. – Х.: Харківський приватний музей міської садиби, 2013. – 436 с.

76. Тимчишин-Чемерис Ю. В. Основні поняття та фактори прибутку готельного підприємства / Ю. В. Тимчишин-Чемерис, О. А. Солдат // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2017. - № 3(2). - С. 147-152.

77. Трембіцький А. Караван-сараї (гостинні (заїжджі) двори) на Поділлі / Анатолій Трембіцький // Науковий вісник «Межибіж»: Матеріали Другої науково-краєзнавчої конференції «Стародавній Меджибіж в історико-культурній спадщині України» / Під ред. О. Г. Погорільця, Л. В. Баженова, А. М. Трембіцького та ін. – Меджибіж-Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2009. – Ч. 1. – С. 268-279.

78. Туристична діяльність в Україні у 2013 році : статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 128 с.

79. Федорченко В.К. Уніфіковані технології готельних послуг. Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Г. Лук'янова, Т. Т. Дорошенко, І. М. Мініч; ред.: В. К. Федорченко. – К.: Вища школа, 2005. – 236 с.

80. Хмельницький культурний: з минулого в майбутнє : [культурна спадщина та культурні осередки міста Хмельницького] / ред. С. Єсюнін, В. Кулаківський, С. Крук та ін. – Хмельницький : ПП Дереза, 2006. – 144 с.

81. Черных Н.Б. Технология путешествий и организация обслуживания клиентов: Учеб. пособие. / Н.Б. Черных. – М.: Изд-во «Советский спорт», 2003. – 320 с.

82. Шафонский А. Черниговского наместничества топографическое описание с кратким географическим описанием Малыя России, из частей коей оное наместничество составлено / А. Шафонский. – К.: Университетская типография, 1851. – 352 с.

83. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

84. Юрченко О. Є. Сучасні тенденції розвитку світового туристського простору / О. Є. Юрченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал. – 2012. – № 6 (65). – С. 22-36.

85. Юрченко О. Інновації в готельному бізнесі на сучасному етапі / О. Юрченко // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. - 2014. - Вип. 34. - С. 292-301.

86. Юрченко С. А. Современные мировые тенденции развития готельного бизнеса / С. А. Юрченко, Е. Е. Юрченко // Развитие индустрии туризма и гостеприимства в контексте трансграничного сотрудничества : материалы международной научно-практической конференции (г. Белгород, 26–28 марта 2014 г.) / отв. ред. О. К. Слинкова. – Белгород : ЭПИЦЕНТР, 2014. – С. 357-360.

87. Юрченко С. О. Міжнародний туризм : навчальний посібник [для студентів спеціальностей «Туризмознавство», «Міжнародні економічні відносини»] / С. О. Юрченко, О. Є. Юрченко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 328 с..

88. Ярмолинці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://www.castles.com.ua/jar.html>

89. Hagerstrand T. Spase, Time and Human Conditions / T. Hagerstrand. – London; New York; Prentice Hall International, 1975. – 348 p.

90. Premier Hotels and Resorts Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.phnr.com/about_us

91. Premier Hotels and Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://www.phnr.com/ua/our-hotels>.

92. Reikartz Hotel Group Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.reikartz.com/ru/hotels>

93. Royal Hospitality Group Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим
доступу : <http://rhg.com.ua/about.html>

94. TripAdvisor Ukraine [Электронный ресурс]. – Режим доступа :
<https://www.tripadvisor.ru/Tourism-g294473-Ukraine-Vacations.html>